

Fælles sorg og kriseplan for Børnehusene Solgården og Elletoften.

SCANPIX

Indhold

Indledning:	3
Hvad gør vi hvis et barn, der går i børnehaven dør?	4
Hvad gør vi ved alvorlig ulykke/død i børnehaven?	5
Hvad gør vi, hvis et nært familiemedlem til et barn dør?	6
Hvad gør vi, hvis en kollega i dagtilbuddet dør?	7
Hvad gør vi, hvis et af personalets børn/ægtefælle dør?	8
Hvad gør vi i tilfælde af livstruende sygdom blandt børnene?	9
Hvad gør vi i alvorlig livstruende sygdom i barnets nærmeste familie?	9
Hvad gør vi i tilfælde af alvorlig livstruende sygdom blandt personalet eller personalets børn/ægtefælde?	9
Generelle retningslinjer for omsorg, når børn er i sorg	10
Skilsmisse	11
Når et barns forældre skal skilles	12
Hvad kan vi spørge forældrene om	12
Hvilke oplysninger skal vi give til forældrene	13
Sorgens 4 faser	14
Eksempler på børnebøger	15

Indledning:

Vi ved, at børn som har mistet bærer på en stor sorg og nogle følelser, som vi ikke kan tage fra dem - og som vi heller ikke skal tage fra dem, men som vi i stedet for skal hjælpe og guide dem igennem.

Derfor skal vi kunne forholde os til det enkelte barns behov og tage barnets sorg alvorligt. Vi skal turde gå ind i barnets tankeverden og støtte dem, hvor de er lige nu og turde spørge ind.

Børn formår at vandre ud og ind af det sorgfyldte rum, som fylder dem og det er nødvendigt som fagpersoner, at vi evner at følge barnet ud og ind af dette rum for at kunne støtte barnet gennem sorgprocessen.

Sorg og krisepædagogik er udarbejdet som en hjælp og støtte til det pædagogiske personale, for netop at have fælles retningslinjer, hvis det værst tænkelige sker i vores dagtilbud.

Hvad gør vi hvis et barn, der går i daginstitution dør?

Information:

- Den der modtager informationen om dødsfaldet kontakter straks lederen.
- Leder orienterer distriktslederen og det øvrige personale, hurtigst muligt.
- Der tages kontakt til barnets familie for at få information om hændelsen og så vidt muligt indgå aftale om, hvad institutionen skal foretage sig. Hvem der er kontaktperson aftales med lederen.
- De øvrige forældre informeres personligt, ift. aftale med pårørende.
- Børnene informeres til samling og hvis de spørger.
- Andre relevante personer informeres.

Markering:

- Der flages på halv i institutionen, den dag vi modtager beskeden om dødsfaldet.
- Der sendes/afleveres blomster til de pårørende.
- Til samling holdes der en mindestund for den afdøde, f.eks. med lys - blomster, sang/salme.
- Lederen og det personale der er nærmest tilknyttet barnet, deltager i begravelsen. Vi spørger forældrene om, de ønsker vores deltagelse til begravelsen.
- Der sendes blomster fra institutionen til begravelsen.
- **Forældrerådet bistår de øvrige forældre i en indsamling til blomster/krans fra børn og forældre. Lederen informerer forældrerådet herom.**
- Vi flager ved begravelsen - hvis det er en hverdag.

Opfølgning:

- Der kan tilbydes krisehjælp til personalet og børn, hvis det skønnes nødvendigt.
- Vi har tæt kontakt til barnets forældre.
- Vi har en åben dialog om det, som er sket i forhold til børn og forældre i institutionen.
- Vi kan evt. gå på kirkegården og se graven. Vi læser bøger om døden, hvis vi finder dette relevant.
- Personalet skal drage omsorg for hinanden gennem åbenhed og dialog.
- Vi evaluerer forløbet efter et stykke tid - var der ting, vi kunne have gjort anderledes?

Hvad gør vi ved alvorlige ulykker/død i institutionen:

Den første hjælp

- Der ringes til alarmcentralen.
- Ved ulykke udenfor institutionen, sikres der er adgang til ulykkesstedet, så ambulance og redningsfolk kan komme til.
- En personale bliver ved den forulykkede og yder førstehjælp.
- De øvrige personaler samler børnene, og uddelegerer opgaver så roen bevares.
- Giver omsorg, trøst og information til børnene, og til de forældre der evt. måtte komme.
- Der ringes straks vikarer ind.

Lederen eller en personale kontakter:

- Forældre eller andre pårørende til forulykkede kontaktes.
- Lederen kontaktes hvis vedkommende ikke er til stede.
- Distriktslederen kontaktes.
- Håndtering af krisesituationen håndteres så vidt muligt af lederen eller fast personale, i samråd med læge eller alarmcentralen.
- Koordinering af evt. mediedækning såfremt medier dækker: distriktsleder vurderer.
- Lederen eller det tilstedeværende personale orienter øvrige medarbejdere om hændelsen.
- Lederen vurderer i samråd med politi, ambulanceredere hvem der orienterer snarest muligt forældre om det skete.
- **Forældrerådet bistår de øvrige forældre i en indsamling til blomster/krans fra børn og forældre. Lederen informerer forældrerådet herom.**

Opfølgning:

- Man sikrer sig at familien får krisehjælp, hvis der er behov for dette.
- Ved alvorlig sygdom sendes blomster og kort.
- Der tilbydes krisehjælp til personalet og børn, hvis der er behov for dette.
- Personalet skal drage omsorg for hinanden gennem åbenhed og dialog.
- Info til forældre på dagen. Dette for at undgå myter, fejl-information og fantasier.
- Der indkaldes snarest muligt til et møde med forældrene med henblik på en fælles orientering med mulighed for at stille spørgsmål. Krisepsykolog og andre relevante samarbejdspartnere deltager.

Hvad gør vi, hvis et nært familiemedlem til et barn dør?

Information:

- Den der modtager informationen kontakter lederen.
- Lederen orienterer det øvrige personale hurtigst muligt.
- Der tages kontakt til barnets familie for at få information om hændelsen og så vidt muligt indgå aftale om hvad institutionen skal foretage sig og hvad vi må orientere den øvrige forældregruppe om. Hvem der er kontaktperson aftales med lederen.
- De øvrige forældre informeres personligt, ift. aftale med pårørende.
- Børnene informeres til samling og hvis de spørger, indgås en dialog med børnene.
- Andre relevante personer informeres.

Markering:

- Vi flager på halv den dag, vi modtager beskeden om dødsfaldet.
- Der sendes/afleveres blomster til de pårørende.
- Leder og det personale som er tæt på familien deltager i begravelsen. Vi spørger familien om, de ønsker vores deltagelse ved begravelsen.
- Der sendes blomster fra institutionen til begravelsen.
- **Forældrerådet bistår de øvrige forældre i en indsamling til blomster/krans fra børn og forældre, ved forældre eller søskendes død. Lederen informerer forældrerådet herom.**

Opfølgning:

- Vi støtter barnet i at komme tilbage i dagtilbuddet igen.
- Vi har en åben dialog om det som er sket overfor forældre og børn efter aftale med familien om, hvad de ønsker andre skal vide.
- Vi kan evt. gå på kirkegården og se graven, Vi kan læse relevante bøger om det at miste.
- Der skal udvises den nødvendige omsorg, forståelse og opmærksomhed over for barnet, der har mistet en pårørende.
- Vi evaluerer forløbet efterfølgende - var der ting, som vi kunne have gjort anderledes?

Hvad gør vi, hvis en kollega i dagtilbuddet dør?

Information:

- Den der modtager informationen kontakter lederen.
- Lederen orienterer distriktslederen og det øvrige personale hurtigst muligt.
- Lederen kontakter familien for at få information om hændelsen.
- Forældrene informeres personligt, efter aftale med de pårørende.
- Børnene informeres til samling og hvis de spørger, indgås en dialog med børnene.
- Andre relevante personer informeres.

Markering:

- Der flages på halv i institutionen, den dag vi modtager beskeden om dødsfaldet.
- Der sendes/afleveres blomster til de pårørende.
- Til samling holdes der en mindre mindestund for den afdøde, med f.eks. lys - blomster - sang/salme.
- Personalet deltager i begravelsen, alt efter familiens ønske. Hvis alle ønsker at deltage kan der evt. indkaldes vikarer til dækning af personalets fravær, hvis begravelsen er på en hverdag.
- Der sendes blomster fra institutionen til begravelsen.
- **Forældrerådet bistår evt. forældrene i en indsamling til blomster/krans fra børn og forældre.**
- Der flages i institutionen ved begravelsen - hvis det er en hverdag.

Opfølgning:

- Vi aftaler, hvem som er kontaktperson til familien, hvis de ønsker dette.
- Der kan tilbydes krisehjælp til kollegaer, hvis det ønskes.
- Vi taler med børnene om den afdøde medarbejder. Fortæller små historier om det, både børn og voksne har oplevet sammen med personen.
- Personalet har særlig fokus på hinanden i den svære situation det er at, miste en kollega.

Hvad gør vi, hvis et af personalets børn/ægtefælte dør?

Information:

- Den der modtager informationen, kontakter lederen.
- Lederen orienterer distriktslederen og personalet hurtigst muligt.
- Lederen kontakter medarbejderen for at få information om hændelsen og for at vise omsorg og medfølelse i den svære situation.
- Børnenes forældre informeres pr. brev eller opslag. Der aftales med medarbejderen, hvad vi må orientere forældregruppen om.
- Børnene informeres til samling og hvis de spørger, indgås en dialog med børnene.
- Andre relevante personer informeres.

Markering:

- Der afsendes blomster fra personalet, til de pårørende.
- Personalet deltager i begravelsen, alt efter familiens ønsker. De der er nærmest tilknyttet den pågældende medarbejder deltager.
- Der sendes blomster fra personalet til begravelsen.

Opfølgning:

- Vi har kontakt til kollegaen, der har mistet.
- Når kollegaen møder på arbejde igen, tør vi møde vedkommende med åbenhed omkring det som er sket.

Hvad gør vi i tilfælde af livstruende sygdom blandt børnene?

- Pædagogen på barnets stue eller lederen aftaler med familien, hvilken rolle institutionen skal udfylde i det videre forløb omkring barnet. Hvordan kan vi i institutionen støtte barnet og familien bedst muligt i den svære situation, de står i?
- Samtykke fra forældrene til at, personalet fortæller de andre børn og forældre om deres barns situation.
- Skal barn og familie tilbydes hjælp og støtte fra BKC?
- Hvilke behov er der i personalegruppen for yderligere viden og støtte? Sparring fra andre faggrupper kan være aktuelt.
- Medarbejdergruppen klædes på med relevant information om sygdomsforløbet.
- Personalet støtter hinanden gennem åbenhed og dialog.

Hvad gør vi i tilfælde af alvorlig livstruende sygdom i barnets nærmeste familie?

- Pædagogen på barnets stue eller lederen aftaler med familien, hvilken rolle institutionen skal udfylde. Hvordan kan vi støtte dem bedst muligt og hvilken information må vi give til de øvrige børn og forældre?
- Tæt samarbejde med familien om barnets reaktion på sygdomsforløbet.
- Give barnet den fornødne omsorg og støtte, så institutionen kan opleves som et frirum.

Hvad gør vi i tilfælde af alvorlig livstruende sygdom blandt personalet eller personalets børn/ægtefælle?

- Lederen aftaler med sygdomsramte, om hvordan vi som institution kan støtte vedkommende under sygdomsforløbet. Der aftales, hvad vi må informere børn og forældre om?
- Lederen aftaler med den sygdomsramte, mulighederne i forhold til fri under sygdomsforløbet.
- Der kan tilbydes krisehjælp, hvis det ønskes eller skønnes relevant.
- Institutionen sender blomster.
- Vi har fortsat kontakt til den sygdomsramte.

Generelle retningslinjer for omsorg, når børn er i sorg.

Åben og ærlig kommunikation.

- Giv alderssvarende forklaringer.
- Reducer forvirring.
- Undgå abstrakte forklaringer.
- Omskriv ikke døden til "rejse eller søvn".

Giv tid til tankemæssig mestring.

- Tillad spørgsmål og samtale.
- Forvent at samtalerne bliver korte.
- Se på billeder.
- Besøg kirkegården.
- Accepter barnets leg.
- Accepter barnets behov for nærvær.

Gør tabet virkelig.

- Vis dine følelser.
- Lad evt. barnet se den afdøde og deltage i begravelsen.
- Hav minder fremme om den døde.

Stimuler følelsesmæssig mestring.

- Fortsæt hverdagen i hjem og daginstitution.
- Undgå unødvendige adskillelser.
- Tal med barnet om dets angst for egen eller forældres død.
- Tal med barnet om de skyldfølelser, det evt. måtte have.

Du kan være til god hjælp og give god støtte til et barn, en kollega eller familie i sorg når du.

- Kender til almindelige reaktioner i den slags situationer.
- Tager aktiv kontakt og er villig til at lytte og samtale med vedkommende.
- Har tålmodighed og accepterer, at mange trænger til at tale om det, der er sket igen og igen.
- Forventer at vedkommende har brug for nogen aflastning eller ekstra hjælp i en periode.
- Søger råd og vejledning til vedkommende eller I arbejder på at have nødvendige redskaber til bedre at kunne støtte barnet.

Skilsmisse:

Når forældre skilles, opleves det ofte som en krise for barnet, da det oplever tab på mange planer. Familien splittes op, nogen (evt. barnet selv) skal flytte, og måske dannes der nye familier hurtigt.

Barnet har ikke selv indflydelse på sin situation, og for mange børn virker fremtiden utryk og usikker. Børnene oplever en sorg og skuffelse over sine forældre fordi de går fra hinanden og "ødelægger" barnets hidtidige hverdagsliv, dette gælder også selv om familielivet før måske var præget af skænderier, dårlig stemning osv., fordi barnet kendte disse rammer og fandt trykghed i dem.

Det kommer meget an på hvor modstandsdygtig barnet er, hvordan det klarer denne krise. Modstandsdygtigheden er bl.a. afhængig af, om forældrene forklarer barnet, hvad der skal ske og om forældrene er i stand til at have god kontakt til barnet under deres egen krise.

I institutionen kan vi være opmærksomme på de rollelege, som barnet leger, da disse kan fortælle, hvordan barnet har det.

Man skal ikke presse børn til at snakke om skilsmissen, da dette kan føles meget ubehageligt for barnet. Tværtimod skal man som voksen vise, at man er der for barnet og være opmærksom på små signaler, så man er tilgængelig, når barnet selv vil snakke. Barnet skal opleve at få trøst og råd, men ikke presses til at fortælle mere end det selv vil. Det er også vigtigt, at barnet har lov til at, have "helle" fra alle problemerne, hvilket let kan være i institutionen, hvor tingene er som de plejer. Dette "helle" skal respekteres og prioriteres højt.

Dialogen med forældrene er naturligvis af stor betydning, så man som personale er "klædt godt på" til at kunne forstå barnet og dets situation bedst muligt. Hvis man oplever, at barnets reaktioner på krisen er meget voldsomme, skal man henvise til psykologhjælp.

Når et barns forældre skal skilles:

Information:

- Medarbejderen som modtager beskeden sikrer at alle, som har behov for at vide om skilsmissen er informeret.
- Vi søger information om barnets bosted og hvordan forældrene kan samarbejde i hverdagen.
- Vi ønsker oplysninger om, hvor meget barnet er informeret om det som skal ske og barnets reaktioner hjemme på det.

Opfølgning:

- Vi skal løbende holde os orienteret med forældrene om hvad der sker.
- Vi skal løbende orientere forældrene om, hvordan vi ser barnet tackle skilsmissen.
- Vi skal fortsat støtte barnet i det sorgforløb, som barnet er i, når mor og far flytter fra hinanden.
- Vi skal samarbejde med begge forældre omkring barnets liv i institutionen. Begge forældre skal have sedler og informationer om møder og andre aktiviteter, som foregår i barnets institution.

Hvad kan vi spørge forældrene om, hvilke oplysninger har vi evt. brug for, for at kunne hjælpe barnet bedst muligt?

- Er det aftalt, hvor barnet skal bo?
- Er der aftalt noget om forældremyndighed?
- Samværsaftaler, evt. hvilke?
- Har I snakket med barnet? Hvad har I evt. sagt?
- Hvordan har barnet reageret, når/hvis I har fortalt noget om det, der skal ske?
- Har I modtaget nogen form for rådgivning?
- Kan barnet være sammen med nære venner, bedsteforældre el.lign. når I hjemme skal drøfte forhold i forbindelse med skilsmissen?
- Hvis der er søskende, skal de så forblive sammen eller skilles?
- Er der noget vi kan gøre for Jer/eller jeres barn?

Hvilke oplysninger skal vi give til forældrene?

- Muligheder for rådgivning.
- Om vigtigheden af at, der bliver talt med børnene.
- At børnene ikke må inddrages i eller overvære voldsomme konflikter mellem voksne.
- At børnene ikke må bruges i forældrenes indbyrdes kamp.
- At børnene ikke direkte må konfronteres med valg om, hvor de vil bo.
- At vi i institutionen kan gøre rammerne ekstra trygge i en ellers omskiftelig periode.
- Om vigtigheden af at, barnet bevarer tilknytningen til begge forældre.
- Om vigtigheden af at, vi i institutionen oplyses om rammerne for samvær, ikke mindst vis de ændres.

Hvad kan/skal vi gøre direkte i forhold til barnet?

- Knytte en bestemt voksen til barnet, der er særlig opmærksom overfor det.
- Være opmærksom på de signaler barnet sender.
- Være tilgængelig som samtalepartner.
- Ikke presse barnet til at tale om det, der sker hjemme.
- Skabe kontakt imellem barnet og andre, der måske har oplevet det samme, for på den måde at etablere rammerne for "samtalereationer".
- Skabe et frirum for barnet: Et "helle" fra at tale om det svære".
- Søge at skabe ro for barnet, når det skal være sammen med "den anden forælder" eller ved skift imellem de to forældre. Hvis barnet er meget uroligt ved skift, kan man være ekstra meget sammen med barnet op til og under aflevering og forklare, hvad der skal ske.

Sorgens fire faser:

Chokfasen: Varer fra et døgn til flere døgn.

Reaktionsfasen: kan vare i flere uger.

Bearbejdningsfasen: kan vare i over et år.

Nyorienteringsfasen: vil bestå hele tiden. Individet vil leve med et ar på sjælen, som aldrig forsvinder.

Chokfasen:

Chokfasen kan vare fra et kort øjeblik til flere døgn. Under chokfasen holder personen af al kraft virkeligheden på afstand. Ofte kan den, der er blevet ramt, virke behersket på overfladen, men under den er alt kaos. Vedkommende kan bagefter have svært ved at huske, hvad der er blevet sagt eller sket.

Reaktionsfasen:

Reaktionsfasen kan siges at begynde, når den ramte tvinges til at erkende det skete. Der sker her en voldsom omstilling af hele det psykiske apparat, som har til opgave at integrere virkeligheden på en så funktionel måde som muligt.

Bearbejdningsfasen:

Denne fase indtræder måske et halvt år efter traumet. Nu begynder individet atter at vende sig mod fremtiden i stedet for som tidligere at være optaget af traumet og det forgangne.

Nyorienteringsfasen:

Nye interesser har erstattet det tabte. Den vaklende selvfølelse er blevet genoprettet, de skuffede forhåbninger er blevet bearbejdet. Alt dette sker under forudsætning af, at vedkommende har kunnet arbejde sig igennem krisen.

(Kilde: Johan Cullberg- Krise og udvikling).

Eksempler på børnebøger 3-6 år.

"Hvor går man hen når man går bort?" Af Aage Brandt

"Mormor- er du en engel?" Af Helle Skydt Nielsen.

"I himlen går mænd med kjoler" af Lise Helledie.

"Når dinosaurer dør" af Laurie Kransby Brown/Marc Brown.

"Lillebjørn og hans bedstefar" af Nigel Gray.

"Forvandling" af Lise Lindgreen.

"Liv og død" af Max Velthuijs.

"Min søster er en engel" af Ulf Stark.

"Musen Malle" (historie for små børn, hvad sker der med kroppen, når man dør).

"Glem ikke håbet" (historie for lidt større børn).

"Marvin Myrebjørn fatter håb" (historie for lidt større børn). Lærevejledning til bogen.

"Børn om mors og fars død" (32 børn skriver om at miste en mor eller far).

"Min mor døde. Min far døde" (25 danskere fortæller om at miste en mor eller far som barn).

Eksempler på, hvor der kan hentes yderligere informationer og materialer:

- **Kræftens bekæmpelse**
- **Børns Vilkår**
- **Hjerteforeningen**
- **BKC i kommunen**
- **Falck**